

*Vam vošam veselo, srečno,
zdravo novo leto,
vse najbuljši stvari,
kar vam najbajl vaše srce
k temu novemu letu poželi!*

Staro novoletno voščilo iz Luč v Savinjski dolini

Problemi

LJUDSKA GLASBA V RADIJSKEM PROGRAMU

V začetku oktobra 1972 je slovaška radijska postaja že tretjič organizirala prireditve za „Prix de musique folklorique de Radio Bratislava“. Podpisani sem kot delegirani predstavnik RTV Ljubljana sodeloval v mednarodni žiriji za ocenjevanje „folklorne glasbe“ na posnetkih evropskih radijskih postaj, ki so se udeležile tekmovanja. To so bile vse radijske postaje iz ČSSR ter iz mest Varšava, Krakov, vzhodni Berlin, Budimpešta, Bukarešta, Moskva, Sofija, Skopje, Sarajevo in Ljubljana. Ob tej pomembni, edini tovrstni prireditvi so se mi porodile naslednje misli in načrti.

Že vrsto let opažamo, da ima radijski program vedno večji vpliv na ljudsko glasbeno izročilo. Poslušalec postaja iz ustvarjalca in nosilca izročila „pasivni odjemalec“ tega, kar mu nudi radijski program. Ustvarjanje in gojenje lastne glasbene dediščine podlega vedno bolj vplivom radia, televizije, gramofonskih plošč, kaset itd. Polpoklicni in poklicni vokalni, instrumentalni in vokalno-instrumentalni ansambli postajajo vzorec, ki ga je treba posnemati, ideal, ki ga je treba doseči. Pesmi in melodije v najrazličnejših priredbah vplivajo na okus pevcev in na njih razmerje do domačega glasbenega izraza. Ker poslušalci, ki so še nosilci izročila, (aktivno ne le pasivno!) ne morejo bistveno vplivati na značaj in vsebino glasbenih programov, namenjenih širšemu krogu občinstva, je delo urednikov, ustvarjalcev radijskega glasbenega programa toliko bolj zahtevno in predvsem odgovorno. Vprašanje pa je, ali se tega zavedajo. Ne samo, da je poplava narodnozabavnih viž in večkrat zelo slabih priredb „narodnih“ pesmi povzročila, da ima poslušalstvo dokaj skaženo predstavo o naši ljudski glasbeni kulturi, zdi se, da postajajo – vsaj nekaterim – narodnozabavne viže kar sinonim za ljudsko glasbo, kar pa bi nikakor ne smelo biti. Narodnozabavna glasba je le posebna zvrst lahke glasbe, ki ima pravico obstajati, če je dobra; pomeni enega od glasbenih izrazov našega časa, ne more in ne sme pa nadomestiti ljudske glasbe.

Medtem ko je na programih drugih radijskih postaj odmerjeno precej časa ljudski glasbi, pa v naši ljubljanski še vedno nima tistega mesta, ki ga zasluži. Sicer pa – kako naj bi ga imela, ko ni posebne redakcije za ljudsko glasbo! Morda bi kdo mislil, da ta ne bi imela pravega dela. Po naši misli njene naloge ne bi bile majhne. Npr.:

1. Pripravljala naj bi programe iz pristnih posnetkov z vsega slovenskega etničnega ozemlja, bodisi pesmi ali godčevskih viž. Zato bi si morala preskrbeti ne le posnetke iz že obstoječega zvočnega arhiva Glasbeno narodopisnega instituta, marveč tudi sama snemati na terenu, prirejati v podežlju nastope ljudskih pevcev, godcev, pripovedovalcev za direktne prenose (v katerih ne bi smeli sodelovati ansambli in zbori) in sodelovati z ustanovami, ki pri nas raziskujejo ljudsko glasbeno izročilo.

2. Poskrbela naj bi za predavanja o slovenski ljudski glasbi, strokovno neoporečna, vendar podana poljudno in ilustrirana z zvočnimi primeri. Namenjena naj bi bila deloma za šolske ure, deloma za širši krog poslušalcev.

3. V sodelovanju z redakcijami drugih jugoslovanskih radijskih postaj (izmenjava zvočnih posnetkov, oddaj, predavanj) naj bi posredovala prikaz glasbene kulture drugih narodov in etničnih skupin v naši državi.

4. V sodelovanju z redakcijami tujih radijskih postaj naj bi, podobno kot pod tč. 3, posredovala prikaz ljudske glasbe raznih narodov.

5. Poskrbela naj bi za posnetke ljudske glasbe na podlagi ohranjenih pisanih glasbenih dokumentov in to s poklicnimi reproduktivnimi glasbeniki. S takimi posnetki bi oživel in populariziral številne starejše zapiske zbiralcev ljudske glasbe. S kvalitetnimi izvedbami bi lažje ponazorili različne načine petja nekaterih naših pokrajin. Zato naj bi snemali pesmi tudi na podlagi transkripcij zvočnih posnetkov, ki tehnično ne ustrezajo zahtevam radia (npr. večglasne pesmi s kvalitetnimi glasovi, če so pevci na izvirnem posnetku motili, če niso bili ubrani, hripavi i.p.d.).

6. Zbujala naj bi večje zanimanje slovenskih skladateljev za kvalitetno prirejanje ljudskih pesmi in za ustvarjanje novih del na podlagi slovenskih ljudskih glasbenih motivov. Nova dela naj bi bila svobodno izoblikovana, s prosto uporabo vseh glasbenih sredstev in sodobne snemalne tehnike, upoštevajo naj le, kolikor je mogoče, vse značilnosti slovenske ljudske glasbe.

7. Sodelovala naj bi na vsakoletni prireditvi „Prix de musique folklorique de radio Bratislava“ z dobrim izborom posnetkov.

Za uspeh dela take redakcije bi bilo seveda nujno najti primeren čas v programu za njene oddaje. Odrivanje v pozne nočne ure ali na 3. program pomeni vnaprej onemogočiti, da bi oddaje dosegle poslušalce, ki so jim najprej namenjene in ki so voljni sodelovati, če jim damo priložnost. To dokazuje npr. izredno velik odziv poslušalcev na serijo oddaj „Slovenska zemlja v pesmi in besedi“. Sicer pa so nas ljudje na terenu že večkrat prosili, naj posredujemo, da bi se njihove pesmi pogostejše oglašale preko radijskih sprejemnikov. Zadnji čas je, da začnemo s pomočjo najbolj množičnega občila – radijskega sprejemnika – vračati vse tisto, kar so v dolgi desetletjih nabrali razni ljubitelji in poklicni zbiralci ljudske glasbe. Zadnji čas je tudi, da bolje spoznamo bogastvo in lepoto našega ljudskega izročila.

Julijan Strajnar

Kongresi in posvetovanja

19. KONGRES ZVEZE FOLKLORISTOV JUGOSLAVIJE V KRUŠEVU 6.–9. sept. 1972

Organizator kongresa je bilo makedonsko društvo folkloristov pod vodstvom B. Ristovskega. Poleg delegatov iz domačih republik so se ga udeležili še gostje iz Romunije, Vzhodne Nemčije, Sovjetske zveze, ČSSR, Madžarske, Avstrije, Poljske in Francije. Tema kongresa je bila logično nadaljevanje dosedanjih: Etnološka problematika geografskih območij, ki jim različni etnični vplivi in njihova mešanja dajejo poseben značaj. Raznolikost naših „prehodnih območij“ naj bi sprožila celo vrsto problemskih tem.

Število udeležencev je bilo sorazmerno skromno. Zato pa je bilo toliko več referatov, kar je imelo nekaj slabih posledic, ne glede na to, da množina ne pomeni nujno tudi kakovosti.

V štirih dneh so se zvrstile naslednje teme: 1. **Ljudska kultura na kruševskem, prilepškem in mariovskem območju.** Referati so obravnavali le arhitekturo, ljudsko glasbo in pesmi, torej ne vseh elementov ljudske kulture, tako da naslov ni bil opravičen. Med referenti so bili: G. Gbrđiev, M. Dimovski, K. Tomovski, B. Cimrevski idr. 2. **Druga tema, Etnične skupine in etnos,** je obetala najbolj zanimive referate, saj zaobjema tudi teoretična vprašanja in njihovo problematiko. Žal je nekaj referatov odpadlo, drugi pa niso prinesli nič bistveno novega. Predavali so npr. T. Čubelić o terminološki določitvi osnovnih pojmov in metodološkem pristopu, H. Peukert (Jena) o problematiki regionalne in nadregionalne svojstvenosti folklorne, D. Nedeljković, E. Sicard (Bordeaux), M. Slijepčević, ki je nekoliko načel tudi sodobne probleme, idr. Zanimiv je bil referat treh avtorjev iz Sarajeva, Himza Polovine, Ivana Milanovića in Nade Ludvig-Pečar. Obravnavali so že znano temo, vendar tokrat z drugega vidika: Žalost kot ustvarjalni izraz čustev ljudskih pesnikov v besedilih in melodijah malomeščanskih pesmi BiH. 3. **skupina so bili referati na ostale teme:** o maskah, o šega ob smrti in – kot osrednja – „Kraljevič Marko v ljudski kulturi“. Od referentov velja omeniti npr. M. Matičetovega, R. Medenico, Ž. Mladenovića in B. Ristovskega.

Od Slovencev sta na kongresu sodelovala le M. Matičetov (z referatom „Knez Marko pri Slovencih“) in R. Hrovatin (z referatom „Pomen diereze v makedonski ljudski pesmi“).

Če naj na splošno ocenimo kongres, moramo reči, da je bila prva hiba preveliko število referatov. Težko je bilo vsem pazljivo slediti, največja škoda pa je bila, da je zmanjkovalo časa in energije za debate, ki so bile več kot skromne. Pri referatih smo pogrešali povzetke. Udeleženci so bili različnih narodnosti in niso mogli razumeti vseh referatov. Prireditelji so sicer vnaprej razmnožili kongresni material, vendar je bila večina povzetkov kar v makedonščini, vseh pa tako ni bilo.

Druga pomanjkljivost je izrazito tehnične narave: prostor za zasedanja je bil neprimeren, težave so bile z diapozitivi, platnom in namestitvijo, tako da niti tretjina navzočih v dvorani ni mogla videti, kaj so referenti prikazovali, in magnetofoni so odpovedovali v odločilnih trenutkih, čeprav je bilo za večino tem bistven prikaz ljudske galsbe. Mislim, da je bilo za leto 1972 in za vsako resno znanstveno prireditev kar preveč tehničnega diletantizma.

V bodoče si želimo več debat, sodobnih prijemov in manj nepotrebnih govorov posameznikov. Pohvalno pa je, da so ob kongresu pripravili razstavo makedonskih ljudskih glasbil, ornamentov in različne strokovne literature in priredili večer makedonskih plesov ter makedonskih in vlaških pesmi, ki so jih izvedli ljudski pevci in pevke. To bežno srečanje z izredno pestro in zanimivo, a sorazmerno malo znano makedonsko ljudsko kulturo, je ostalo vsem udeležencem v posebno dobrem spominu.

Damjan Ovsec

7. ZASEDANJE „ALPES ORIENTALES“ V BRIXENU NA TIROLSKEM OD 28.–31. MAJA 1972.

Čeprav mnogi člani te organizacijsko nevezane študijske skupine vzhodnoalpskih etnologov tokrat niso mogli priti, tako da je bil program dokaj okrnjen, ie bilo zasedanje vendar zanimivo in koristno. Obsegalo je devet referatov, od katerih so bili kar trije slovenski. N. Kuret je govoril o divji jagi, M. Matičetov je kritično ocenil tri nove furlanske etnografske publikacije, ki krivično obravnavajo slovensko gradivo treh beneških vasi, V. Novak pa je prikazal nekaj problemov v zvezi s planšarstvom. Od drugih referentov velja omeniti zlasti H. Gerndta, ki je imel za temo leteče procesije na Koroškem in R. Wildhaberja, ki je podal primerjalno gradivo za zlatoroga.

Zadnji dan je bil izlet v Pustriško olino, ki je etnografsko bogata in zgleden primer, kako je mogoče neko pokrajino ohraniti nepokvarjeno, čeprav živi vsa od turizma.

K prijetnemu delovnemu vzdušju je nemalo pripomogla okoliščina, da je bilo zasedanje v Cusanus-Akademie, moderni novi stavbi, ki je z mirnimi, preprostimi sobicami za stanovanje, z udobnimi družabnimi prostori in z lepo urejenimi predavalnicami idealen kraj za manjša, izrazito študijska zasedanja. Prijetno pa je tudi mesto Brixen, ki je umetnostno in kulturno zgodovinsko zanimivo, za Slovence pa tudi zato, ker so bili briksenški škofje v srednjem veku lastniki Bleda in obširnih posestev na Slovenskem.

Prihodnji sestanek bo v Reziji, naslov teme pa je: Vzhodne Alpe kot prehodno območje.

6. MEDNARODNO POSVETOVANJE O KLASIFIKACIJI LJUDSKIH BALAD V ŠKOFJI LOKI OD 21.–24. AVG. 1972.

Komisija za ljudsko poezijo pri Mednarodni družbi za etnologijo in folkloro (S.I.E.F.) si je pred leti zadala nalogo izdelati vsebinski pregled mednarodnih baladnih tipov. Pojem balada je tu uporabljen za vsako pripovedno pesem, ki vsebuje neko napeto dramatično zgodbo. Delo bo nepogrešljiv priročnik za vsakega raziskovalca pesemskih besedil. Seveda pa morajo biti najprej narejeni taki pregledi za posamezne narode, šele potem bo mogoče določiti, katere snovi so zares mednarodne. Da bi bilo delo čim boljše opravljeno, so člani komisije sklenili, da bodo na občasnih sestankih izdelali načela za klasifikacijo. Vsakokrat naj bi obravnavali eno skupino pripovednih pesmi. Tako so bile na prvem, v Freiburgu 1966, na vrsti balade s snovjo iz družinskega življenja, v Cikháju na Češkem 1969 šaljive pripovedne pesmi, v Utsteinu na Norveškem 1970 je bilo treba po pregledu dotedanjega dela rešiti nekatera načelna vprašanja, v Parizu 1971 so govorili o pravičnijih baladah in zasedanje v Škofji Loki 1972 je imelo na programu legendarne. Prihodnji

sestaneke bo najbrž v Helsinkih 1974, ko naj bi obdelali še preostale skupine, zlasti ljubezenske.

Gostitelj škofjeloškega sestanka je bilo Slovensko etnografsko društvo, udeležili pa so se ga strokovnjaki iz ČSSR, Grčije, Holandije, Jugoslavije, Nemčije in Združenih držav Amerike. Žal niso mogli priti Skandinavci, ker so imeli prav takrat neko svoje zasedanje, tudi ni bilo nikogar iz Madžarske, Romunije, Italije in Francije ter iz drugih slovenskih dežel. Kljub temu so bile razprave zelo uspešne, ker je bilo zanje dovolj časa, vsi govorniki pa so bili stvarni in disciplinirani.

Po končanem zasedanju je bil celodnevni autobusni izlet, združen z obiskom bližnjih kulturnozgodovinsko zanimivih krajev (Crngrob, Bled, grad Kamen, Radovljica, Kropa, Ljubno, Kranj), ki so tudi kakorkoli v zvezi s slovensko ljudsko pesmijo. Gostje so bili navdušeni nad lepoto Slovenije in nad bogastvom našega ljudskega izročila, tako da velja škofjeloški sestanek po strokovni in organizacijski strani za enega najuspešnejših.

ZK

Društvene novice

OBČNI ZBOR SLOVENSKEGA ETNOGRAFSKEGA DRUŠTVA – 20. VI. 1972

Letošnji občni zbor je minil v pravem delovnem vzdušju, saj se tudi ni odvijal v sobi prijazne gostilne kot druga leta, ampak v resnobni sejni dvorani SAZU.

O delu v preteklem letu je poročal predsednik društva dr. Niko Kuret. Med uspehi društva je posebej poudaril kongres SUFJ v Bovcu, ki je bil po sodbi udeležencev odlično pripravljen in strokovno na izredni višini. Društvo si je prizadevalo, da bi Zbornik kongresnih referatov izšel do prihodnjega kongresa, a je žal od Kulturne skupnosti dobilo zanj le petino zaprosene vsote, kar za tisk seveda še zdaleč ne zadostuje. Ker pa je bilo treba denar porabiti, se je društvo odločilo za cenejši tisk po IBM sistemu, tako da bosta dva milijona zadostovala za postavitev stavka. Seveda pa bo treba prositi Kulturno skupnost za dodatno denarno podporo.

Društvo je v preteklem letu pripravilo štiri sestanke. Na prvem je dr. Matičetov predaval o slovenski mitologiji, namesto drugega pa je bilo Srečanje z rezijanskimi pevci in godci. Prireditev je imela izreden uspeh in velik odmev v slovenski kulturni javnosti. Dr. Kuret meni, da je prav naloga društva pokazati javnosti vrednote ljudske tvornosti. Na tretjem sestanku je ing. Fister govoril o pomenu bazičnih topografskih raziskav za slovensko etnografijo, na četrtem pa je imel J. Bogataj predavanje o Slovaški.

SED je lani več sodelovalo s podružnico Etnološkega društva. Čeprav se izmenični sestanki društev niso posrečili, je vendar hvalevredno, da sta društvi skupaj z Raziskovalno etnološko skupnostjo sklicali sestanek slovenskih etnologov, na katerem je dr. Kremenšek dal vrsto pobud za načrtno in intenzivno raziskovalno delo.

Na koncu poročila se je predsednik še posebej zahvalil urednici Glasnika dr. Kumrovi, saj je le njena zasluga, da list redno izhaja.

O delu celjske podružnice SED je poročal D. Predan. Povedal je, da bodo njeni člani svoje prispevke o ljudski kulturi na Paškem Kozjaku objavili v ČZN, več poljudnih člankov pa je že tatisnil mariborski Večer. Člani celjske etnografske ekipe bodo v letošnjem poletju obiskali samine na Smrekovcu.

Tajnikovemu in blagajnikovemu poročilu je sledila razprava. Med drugim tudi o vlogi SED in o možnostih združitve SED in slovenske podružnice ED. Večina je menila, da združitev ne bi bila smiselna, ker je ED izrazito strokovno društvo, razen tega je bila ustanovljena Raziskovalna etnološka skupnost, ki ji pripadajo večje pristojnosti kot društvoma. Če bo skupnost svoje načrte uresničila in bo znala pritegniti posameznike ter bosta društvu uskladili sestanke, potem ni razlogov, da bi vsiljevali združitev. Poglavitno je, da obe društvu podpreta Raziskovalna etnološka skupnost.

Na koncu je občni zbor soglasno sprejel prof. Luka Kramolca ob njegovi 80-letnici za častnega člana SED.

Za novega predsednika je bil ponovno izvoljen dr. Niko Kuret, tajnikoval bo še naprej M. Ramovš, blagajno je prevzela F. Šarfova, ostali člani IO pa so še dr. Hrovatin, dr. Kumrova, dr. T. Čevc, ing. Ravnikar, D. Krnel, J. Bogataj, D. Predan in Z. Šmitek.

MR

Med novimi knjigami

ANTON CEVC, VELIKA PLANINA. Življenje, delo in izročilo pastirjev. Ljubljana 1972. Str. 95 + 26 str. slikovnih prilog.

Knjig z etnografsko snovjo pri nas ni mnogo, zato je Čevčeva Velika planina obogatitev tovrstne literature. Knjiga pa ni zanimiva samo za strokovnjaka, ampak bodo radi segli po njej tudi ljubitelji in vsi tisti, ki bi radi bolj spoznali Veliko planino. Knjiga je pisana poljudno, čeprav je znanstveno zasnovana. Mikavnost pa ji dajejo slikovne priloge in domiselna oprema V. Kopača.

Avtor je v prvem delu segel v preteklost Velike planine, saj podaja poleg geografskega položaja njeno zgodovino in pravno ureditev. Temu sledi opis dela in življenja pastirjev, njihovih bivališč, oprave, prehrane itd. Upošteva tudi njihovo ustno izročilo, znanje o vremenu, pesmih, pripovedkah itd. Kajpak opiše še prihod živine na planino in odhod z nje.

TRADITIONES. Zbornik inštituta za slovensko narodopisje SAZU, 1. zv. Ljubljana 1972, str. 226

S tem zbornikom, ki je izšel ob petindvajsetletnici inštituta in ga je s sodelovanjem M. Matičetovega in V. Voduška uredil N. Kuret, smo dobili novo periodično etnološko publikacijo. Zbornik je namenjen strokovnjakom in ljubiteljem z vseh področij etnologije, ki so morali doslej povečini gostovati s svojimi deli drugod.

Uvodno besedo je napisal M. Matičetov, da bi pojasnil vzroke za ustanovitev zbornika in razložil načrt za njegovo podobo. Za njim objavlja N. Kuret prvi del zgodovinskega pregleda inštitutovega dela v minulih 25 letih. Naslednji prispevki so zgolj strokovni. Tako npr. piše V. Novak o Korytkovih nemških člankih o slovenskem ljudskem izročilu, M. Matičetov objavlja del svoje obširne razprave o slovenskih zvezdnih imenih, članke s področja ljudskih običajev so prispevali N. Kuret, A. Ložar-Podlogar in V. Belaj, Z. Kumer obravnava slovenske poskočnice v razmerju do nemških, M. Ramovš pa je

obdelal Potrkan ples. Gradivo s področja ljudske medicine na Koroškem je prispeval P. Zablatnik, o šegah in navadah pod Krvavcem pa T. Cevc. Omenili bi še legende iz Beneške Slovenije, ki jih je poslal P. Merku in jim opombe napisal M. Matičetov.

Posebno vrednost zbornika pomeni bibliografija prispevkov, ki so jih slovenski etnologi objavili v tujih jezikih v letih 1945–1972.

MILKO MATIČETOV, ROŽICE IZ REZIJE. Koper–Trst–Ljubljana 1972, str. 207.

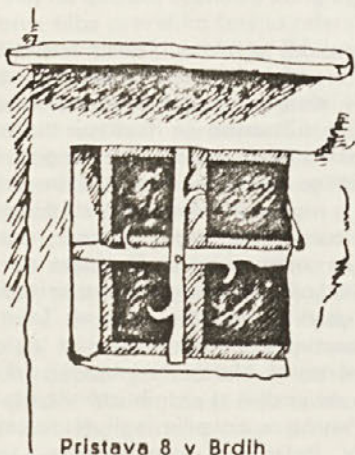
To so najbrž edine rožice, ki ne bodo odcvetele, kajti ljudska ustvarjalnost Rezije je preveč živa, spontana in metaforično bogata, da bi jo mogli prezreti. M. Matičetov se zaveda, da te „rožice“ lahko zginejo samo z ljudmi vred iz ozke doline pod Kaninom. Ljudje se izseljujejo, stare viže izginjajo, zato je treba pohiteti in ohraniti tisto, kar je še ostalo v zakladnici ljudske ustvarjalnosti.

„Rožice iz Rezije“ prinašajo šestdeset rezijanskih pesmi s prevodi v knjižno slovenščino, predgovor pa je v rezijanskem narečju, v knjižni slovenščini in italijanščini. Knjigo je ilustriral Miha Maleš. Melodije, čeprav so sestavni del pesmi, niso našle prostora v knjigi, pač pa jih je nekaj napisanih na platnicah (notranja stran), bolj zaradi lepšega, saj so spredaj in zadaj iste.

Morda smo preveč zaverovani v moč in lepoto umetne poezije, da nas preseneti, ko odkrijemo v rezijanskih ljudskih pesmih mogočno pripovednost in nežno lirčnost, prepleteno s svojevrstno metaforiko, ob kateri lahko samo strmimo.

VOLKSLIED, VOLKSMUSIK, VOLKSTANZ. KÄRNTEN UND SEINE NACHBARN. Beiträge zur Volksmusikforschung in Kärnten. Klagenfurt 1972, str. 192.

Zbornik prinaša referate 6. seminarja za ljudsko glasbo, ki je bil v Millstattu od 18.–24. okt. 1970 z delovnim naslovom „Koroška in sosednje dežele“. Na seminarju sta sodelovala tudi V. Vodušek in M. Ramovš, vendar je objavljen samo Ramovšev referat o gorenjskih ljudskih plesih. Pomemben prispevek je referat F. Cigana, ki mu je zbornik tudi posvečen, ker je millstattski seminar pomenil njegov zadnji javni nastop. Umrli je namreč nekaj mesecev kasneje. Že bolan je predaval o slovenskem petju na Koroškem in s skupino pevcev iz Sel predstavil javnosti našo pesem. Zbornik pomeni lepo oddolžitev temu vztrajnemu in požrtvovalnemu zbiralcu koroškega pesemskega izročila.

Pristava 8 v Brdih

(Arhiv SEM)

RAD XVII. KONGRESA SAVEZA UDRUŽENJA FOLKLORISTA JUGOSLAVIJE, POREČ 1971. Zagreb 1972, str. 586.

Vsaokletni kongres jugoslovanskih folkloristov, — ki se zberejo, da izmenjajo mnenja in izkušnje ter obogatijo svoje delo z novimi idejami in spoznanji, — bi ostal brez pravega zaključka, če ne bi vsakokrat izdali kongresnega zbornika z vsemi referati.

Razumljivo je, da je povdarek na ljudski kulturi tiste dežele, kjer je kongres. Tako je tudi v poreškem zborniku največ referatov posvečenih prvi kongresni temi: Ljudska ustvarjalnost Istre. Druge teme so bile: Perspektive ljudske ustvarjalnosti, Metode zbiranja in raziskovanja in Posebne teme. K prikazu Istre so prispevali tudi slovenski folkloristi Kuret, Matičetov, Ložarjeva in Ramovš, ki so z referati o običajih, plesih in besedni ustvarjalnosti slovenske Istre dopolnili delo hrvaških kolegov.

Sicer pa prinaša zbornik zanimive referate in diskusijske prispevke o problemih zbiranja in raziskovanja ljudskega izročila, o vidikih za bodočnost, o problemih etnokoreologije, o nalogah in raziskavah otroškega ustvarjanja, o anekdotah, o nacionalnem in splošno ljudskem v pripovedništvu itd.

Za dopolnilo so mnoge fotografije in notni primeri ter risbe. Pohvaliti je treba tudi čedno zunanjo opremo.

STUDIA INSTRUMENTORUM MUSICAE POPULARIS, II. Bericht über die 3. internationale Arbeitstagung der „Study Group on Folk Musical Instruments“ des „International Folk Music Council“ in Stockholm 1969, herausgegeben von Erich Stockmann. Stockholm 1972, S. 196.

Pred tremi leti se je v času od 9.–13. jun. 1969 v Stockholmu zbrala skupina štiridesetih strokovnjakov iz 13 evropskih dežel, ki so razpravljali o raznih problemih s področja raziskovanja ljudskih instrumentov. Zasedanje je bilo v prostorih glasbeno-zgodovinskega muzeja, ki ga vodi E. Emsheimer. Delovno predsedstvo pa je bilo poverjeno E. Stockmannu, ki je vodja študijske skupine.

Stockmann je imel tudi uvodno predavanje in usmerjal diskusijo. Za njim so — kot je razvidno iz knjige — govorili etnomuzikologi iz Berlina, Dunaja, Uppsale, Osla, Stockholma, Pariza, Sofije idr. Od Slovencev so sodelovali trije: J. Strajnar je govoril o rezijanskih godcih, Z. Kumer o pisanih in slikovnih virih za raziskovanje ljudskih instrumentov, B. Ravnikar pa je akustično obdelal uglasitev rezijanske citire.

MT

STARE PUVÉDNGE IZ HALOZ

Ka je več vredno ko vūš, je dobro vse pobrati.
Nekemu še starega mačka ni za posoditi.
Kje se vuk kota, tam glačje pisti.
Če si krūha ne vzemeš pr hiši, si slabši ko pes.
Za ponūjeniga kopača ni treba žlice skrbeti.
Pokrivačuva streha navadno rebra kaže.
Goste službe, redke sukje.
Kake rože su na ukni, take deklina su pr hiši.

Iz zbirke Nežke Vavpotič

P A B E R K I

KAKO SO SE KROPARJI MED SEBOJ OBKLADALI

Rajni Joža Gašperšič, duša Kovaškega muzeja v Kropi in vnet raziskovalec kroparske preteklosti, ki je pred leti objavil v Zadugarju poziv za zbiranje domačih topografskih imen, je zbral lepo število ljudskih izrazov. Upošteval je tudi kletvice, psovke, zbadljivke in sploh vzdevke, s katerimi so se Kroparji nekoč obkladali; nekateri so se ohranili še do danes. Podpisani je Gašperšičevo zbirko dopolnil iz svojega spomina in objavlja tu nekaj značilnejših primerov (Gašperšičevi so označeni z G) za zgled, z željo, da bi se še kdo lotil tega dela. Nekateri vzdevki in razni vzkliki se porajajo sproti in gredo enako v pozabo. Zato bi bilo zlasti vredno obdelati domača hišna imena in stalne vzdevke – pritikeljne – določenih oseb.

Berdja – predrznež, nápota G
céhta (= glinasta posoda, ročka za olje) – človek, ki se grdo drži G
cmándrga – počasne (ž) G
čérga – nergač, cmera
glavt (gen. glavti ali glavti) – trma, trmoglavac G
grinta – suhec; grintav – suh, slaboten človek; grintavo sadje
kretilo – neroda; npr. pojdi izpod nog, kretilo! G
kravopas, kravopasen, kravopasnost – človek, ki grdo ali potratno ravna s kako stvarjo; požrešen; požrešnost G
krevelj – človek, ki ima krive (skrevljene) noge
malavder – zoprnež G
nazmásež, nazmásen – nezmernež, nezmeren, npr. pri jedi; človek, ki mu ni nikoli dovolj česa
pridu – klepetulja; pridu! pravi mož ženi, če mu le preveč pridiga ali bere levite
prgacja – sitnež
zvijón (zavjón) – slepar
zgaga – napotje; človek, ki dela napotje

Gornji primeri so več ali manj splošni in niso povzročali hude krvi. Jok, jezo, pretep ali beg – kakršno je pač bilo razmerje sil – pa so med otroki in celo starejšimi povzročali vzdevki, namenjeni posameznikom. Tako npr. Šemov Nace ni bil hud, če si mu tako rekel, ker se je pri hiši reklo „pri Šemu“ po dedu Šimnu. Gorje pa, če si Nacetu rekel „Klešman“ (rogač). Kobalovemu Cenetu nismo rekli „Kobala“, pač pa smo mu – seveda z varne razdalje – zdeklamirali:

Kobalinc, kobalanc
je letel na klanc,
je figo zagledal,
je mislil, da je žganc.

Jurčkovega Jaka pa smo dražili takole:

Jaka spaka
na dilco kaka,
dilca spodleti,
Jaka pa v drek zleti.

Bogvari berača Mekeljna o nepravem času opozoriti, da „Povne“ (= poldne) zvoni! Ob zvonjenju se je imel navado odkriti, bil pa je plešast. Nekomu smo zaradi njegovega videza rekli „žaba“, drugemu zaradi postave „koreninc“. Tudi pisцу tega sestavka ni bilo prizaneseno.

Justek pa jastek,
polenta pa žganc!

so ga dražili, menda zato, ker je bil rojen v Italiji. Nekdo drugi je dobil iz istega vzroka vzdevek „Lahina“ in ga starejši ljudje še danes poznajajo pod tem imenom.

Zbadljivka, ki je često sprožila splošen pretep med mladimi Kroparji in okoliškimi vaščani, je bilo vprašanje: „Kje pa je tisti žnidar, ki krive hlače dela?“

„Pritikelj“ ni imel vselej namena žaliti njegovega nosilca. Tako so npr. Filčetu Kavčiču zaradi njegovih dolžin na smučarski skakalnici rekli „Skakávčič“, Ivanu Kordežu, prvaku v smučarskih tekih, pa „Rekórdež“.

Za nameček še nekaj izrekov:

Ná, cokljol – Figo, če hočeš!

Če iz coklje kaj rata, je hudič! = Kdor se iz revščine povzpne, ni kaj prida.

Oglje ti goril! = Plačal boš oglje, pa če kuješ ali ne. V prenesenem pomenu: Plačati moraš, če prideš pit ali ne, saj smo zmenjeni tako.

Oglje nam vsem goril! = Vsem nam bo treba umreti.

Pod klóppjo so coklje,
na klop je kovač,
en teden ne kuje,
je velik berač.

(Cika na slab zaslužek in na veliko revščino kovačev.)

Justin Ažman

ZAGOVARJANJE PROTI KAČJEMU PIKU

Vražar, ki zagovarja, položi pičenemu med obe roki košček kruha, ki mu ga mora po končanem opraviilu vrniti, in govori nad njim:

*Kristus in svet Peter so po svetu hodili,
po gorih, po dolih.
Pridejo v en dolin,
tam zagledajo strupenega moža.
Kristus ga vpraša: „Kaj delaš tu, ti strupeni mož?“
„Jaz nisem strupeni mož,
jaz sem strupeni modras,
kateri imam pod mojim žigristim hrbtom
dvainsedemdeset strupenih žil,
kamor jaz z mojim rogatim repom žvagnem,
mora tam vse mrtvo ostati!“
Kristus mu odgovori:
„Jaz pa imam petinsedemdeset arcnij
in kamor ti s tvojim špikastim jezikom pikneš
in kamor ti s tvojim rogatim repom žvagneš,
mora tam vse zdravo ostati
in ti na mestu vkrepati!“*

Povedala Nuncia Poholinova v Medani I. 1927

Ludvik Zorzut

TRKANJE Z GLAVO OB DREVO – ZA ŽENINA

H gradivu, ki je izšlo v 2. številu Glasnika SED 1972, str. 14, dodajam še naslednje:

1. K podružnici sv. Antona Puščavnika na Babni polici (župnija Stari trg pri Ložu) so na god sv. Antona (17. jan.) prihajala dekleta in trkala z glavo ob tepke pred cerkvijo, da bi dobila moža. Če se je katera v tistem letu poročila, so rekli: „Ta se je pa močno zaletela v tepko!“

Pred cerkvijo je raslo več tepk. Ena, ki je bila najbolj „uspešna“, je med zadnjo vojno pogorela, ko so Italijani požgali Babno polico; zato je po osvoboditvi prevzela njeno vlogo druga tepka.

(Povedal jun. 1972 Janez Ostronih, župnik v Zagradcu ob Krki.)

2. V podružni cerkvi sv. Jošta v Šentjoštu (župnija Stopiče pri Novem mestu) je oltar sv. Antona Puščavnika. Ob glavnem shodu, 17. jan., so ljudje nekdanj prinašali v dar svinjske krače in plečeta.

Tudi tukaj so govorili, da so dekleta trkala z glavo ob lipo, da so jo kar prebila.

(Povedala Terezija Ogrinc, Dole pri Polici, roj. Božič leta 1928 v župniji Stopiče.)

3. V župniji Žužemberk je podružnica sv. Antona Padovanskega pod Št. Pavlom. Tam govorijo, da mora dekle o sv. Martinu (11. nov.) tako potrkati z glavo ob lipo, da pade list z drevesa – potem bo kmalu dobila moža. V isti namen so dekleta trkala z glavo tudi ob lipo, ki je rasla v trgu Žužemberk pred nekdanjo cerkvijo sv. Jožefa.

4. Enako so na Kumu in na Čatežu pod Zaplazom dekleta trkala z glavo ob lipo pred cerkvijo, da bi dobila moža.

(Povedal jun. 1972 Miha Zelnic, dekan v Dobrniču na Dolenjskem.)

Jože Gregorič

KAZALO

	Stran
Etnografsko delo v Sloveniji leta 1971	1
Šobar, P.: Etnografsko delo na Kočevskem	13
Slovenska etnološka bibliografija za leto 1971	17
Društvene novice	27
Strajnar J.: Ljudska glasba v radijskem programu	25
Šmitek, Z.: Otroške igre v stari Kropi	9
Paberk in drobiž iz naše zakladnice	8, 15, 16, 23, 28–30
Stvari nekdanj in danes	6, 7
Bralci nam pišejo	14
Kongresi in posvetovanja	26
Iz ustanov	6
Med novimi knjigami	27
Osebnosti	8, 24
In memoriam (Kuhar, B.: Ob obletnici smrti Borisa Orla)	24

TABLE DES MATIÈRES

L'activité ethnographique slovène en 1971	1, 13
La bibliographie ethnologique slovène en 1971	17
Nouvelles de la Société ethnographique	27
Strajnar, J.: La musique populaire dans les programmes de la radio	25
Šmitek, Z.: Les jeux d'enfants à Kropa	9
Les bagatelles de notre trésor	8, 15, 16, 23, 28–30
Curiosités dans le passé et aujourd'hui	6, 7
Nos lecteurs nous écrivent	14
Congrès et conférences	26
Nouvelles des institutions	6
Livres nouveaux	27
Nouvelles personnelles	8, 24
In memoriam	24

